

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ УЮШГАН ЖИНОЯТЧИЛИКНИ ОЛДИНИ ОЛИШ ҲАМДА УНГА ИМКОН БЕРГАН ШАРТ ШАРОИТЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ФАОЛИЯТИ

Нуриддинов Мухаммадохун

Ўзбекистон Республикаси Ички Ишлар Вазирлиги Академияси

3-ўқув курси курсанти

Аннотация: Ушбу мақолада профилактика инспекторининг жиноий уюшмалар шаклланишининг олдини олиш фаолиятининг йўналишлари, жиноий уюшмаларнинг криминологик тавсифи ва унинг ижтимоий хавфлилиги, профилактика инспекторининг жиноий уюшмалар шаклланишининг олдини олиш фаолиятининг ташкилий, ҳуқуқий асослари, ҳамда жиноий уюшмалар шаклланишининг олдини олиш фаолиятини ташкил этишнинг бугунги ҳолати ва такомиллаштириш йўналишлари шунингдек профилактика инспекторининг жиноий уюшмалар шаклланишининг олдини олиш фаолиятини такомиллаштиришга доир таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: профилактика инспекторининг асосий йўналишлари, уюшган жиноятчилик, ижтимоий хавфлилик, профилактик чора тадбирлар, жиноятчиликка қарши курашишда ташкилий масалалар,

Ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг самарадорлигини ошириш борасида кенг қамровли ишлар олиб борилмоқда. Ўзбекистон Республикаси «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси» тўғрисидаги қонунида ҳуқуқбузарликлар профилактикасини самарали ташкил этиш механизми белгилаб қўйилган. Мазкур қонуннинг қабул қилиниши ўз навбатида профилактика инспекторларининг ҳуқуқбузарликларнинг умумий профилактикаси доирасида аҳоли ўртасида ҳуқуқий тарғиботни ташкил этишда ички ишлар органларининг бошқа соҳа хизматлари билан ҳамкорликда фаолиятни амалга ошириш каби вазифаларни белгилаб беради.

Ҳозирги кунда олимларнинг изланишлари ва кўп йиллик тадқиқотлар шуни кўрсатадики, қизиқишлари, манфаатлари, дунёқарашлари бир-бирига яқин бўлган шахслар гуруҳларга бирлашиб келганлар. Кишининг жиноий ҳуқуқи ҳам бундай хусусиятдан мустасно эмас. Шунинг учун ҳам, жиноят қонунида гуруҳ бўлиб жиноят содир этиш учун жавобгарликни белгиловчи

алохида қоидалар белгиланган. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 242-моддасига кўра, “Жиноий уюшма ташкил этиш, яъни жиноий уюшма шаклланиши ёхуд унинг бўлинмаларини тузиш ёки унга раҳбарлик қилиш, шунингдек, уларнинг мавжуд бўлиши ва ишлаб туришини таъминлашга қаратилган фаолият билан шуғулланиш ўн беш йилдан йигирма йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади” деб белгиланган

Уюшган қуролли гуруҳ тузиш, шунингдек унга раҳбарлик қилиш ёки унда иштирок этиш - ўн йилдан ўн беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Айтиш керакки, ушбу гуруҳларнинг жиноятлар содир этишида иштирокчилиги оддий, мураккаб, уюшган гуруҳ, жиноий уюшма шаклланиши шаклида бўлади:

– Икки ёки ундан ортиқ шахснинг олдиндан тил бириктирмай жиноят содир этишда қатнашиши оддий иштирокчилик деб топилади.

– Икки ёки ундан ортиқ шахснинг олдиндан тил бириктириб жиноят содир этилишида иштирок қилиши мураккаб иштирокчилик деб топилади.

– Икки ёки ундан ортиқ шахснинг биргаликда жиноий фаолият олиб бориш учун олдиндан бир гуруҳга бирлашиши уюшган гуруҳ деб топилади.

– Икки ёки ундан ортиқ уюшган гуруҳнинг жиноий фаолият билан шуғулланиш учун олдиндан бирлашиши жиноий уюшма деб топилади.

–Жиноий уюшмалар шаклланишининг аломатлари сифатида уй жойга, омборхона ёки бошқа биноларга гайриқонуний равишда кирган ҳолда жиноий уюшма томонидан гуруҳий жиноятчиликнинг содир этилиши билан белгиланади.

–Мазкур жиноят, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқларига нисбатан тажовуз қилиш билан бир қаторда шахснинг ҳаёти ва соғлиғига қаратилган жиноятларни содир этилишигача олиб келади. Бу ўз навбатида бир қанча салбий оқибатларни келтириб чиқаради ҳамда шахсга тажовуз қилиш билан ифодаланади.

Жиноятларнинг олдини олиш шуниси билан ҳам афзалки, жиноят содир этган шахснинг жазоланиши муқаррарлигини таъминлаш учун сарфланадиган харажатдан анча кам харажат қилиниши билан бирга, инсонни, айниқса ёшларни жамиятда ўз ўрнини топишга, ҳаётда атрофидаги кишилари, бошқа инсонлар ва жамият учун фойдали бўлган фаолият билан шуғулланишга ундайди ҳамда уни амалга оширишда кўмаклашади. Бу каби жиноятларнинг жамиятга бўлган ижтимоий хавфи жуда катта бўлиб,

биринчидан: жамиятдаги осойишта ҳаётга таҳдид солади, иккинчидан: фуқароларнинг ҳаёти, соғлиғи, мол-мулки ва конституциявий ҳуқуқ ва эркинлигига турли тажовузларнинг содир этилишига имкон беради, учинчидан: турли кўринишдаги жиноятларнинг содир этилишини тақозо этади, жамиятнинг маънавий ва иқтисодий ривожланишига салбий таъсир кўрсатади. Холбуки, жиноятчилик – кишилик жамиятида мавжуд бўладиган ўзининг қонуниятларига, сифат ва миқдор тавсифига эга бўлган, жамият ва кишилар учун салбий оқибатлар келтириб чиқарадиган ва унинг устидан давлат ва жамиятнинг махсус назорат чораларини ўрнатишни талаб қиладиган салбий ижтимоий, ҳуқуқий ҳодисадир.

Жиноий уюшмалар шаклланишининг ижтимоий хавфлилиги: жамият ривожланишига тўсқинлик қилишида; жамият сокинлигини бузишида; жамият аъзоларига келтираётган жисмоний, моддий, маънавий, руҳий зарарлар билан инсонлар онгида ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига нисбатан ишончсизликни пайдо қилишида; мустаҳкам фикр ва ҳуқуқий билимга эга бўлмаган шахсларни жиноий ҳатти-ҳаракатга чорлашида; унга қарши кураш учун катта ҳаражатлар сарф қилинишида кўринадди. Жиноий уюшмалар шаклланишининг олдини олиш деганда, алоҳидатурдаги жиноий уюшмаларни ҳамда конкрет жиноий уюшмаларни аниқлаш, уларни камайтириш, шароит ва сабабларини бартараф қилишга қаратилган ҳамда шахсларнинг яшаш муҳити ёки хулқи жиноят йўлига ўтиб қолиши ёки жиноий фаолиятига қайтишига олиб келувчи шароитларни бартараф қилишга қаратилган кўп босқичли давлат ва жамоат чоралари тизими тушунилади. Жиноий уюшмалар шаклланишини олдини олишнинг аҳамияти шундан иборатки, бу биринчидан жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш, уларни соғлиғи, ҳаёти ва мол-мулкини турли тажовузлардан ҳимоя қилиш; иккинчидан, жамиятда жиноятчиликнинг даражасига ўзининг таъсирини кўрсатади; учунчидан жиноий уюшмалар томонидан содир этиладиган оғир кўринишдаги жиноятларнинг олдини олишга қаратилган профилактик чора тадбирларни амалга ошириш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Б.А. Матлюбов, Ў.Х. Мухамедов, А.С.Турсунов, З.А.Амиров, Б.Ф.Алимов. Масъул муҳаррир Б.А. Матлюбов. Ички ишлар органларининг

профилактик фаолятини бошқариш://Дарслик., Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2018. – 295 б.

2. А.С. Турсунов, И. Исмаилов, И.Ю. Фозилов, Б.Ф. Алимов, З.А. Амиров, С.Б. Хўжакулов, Қ.А. Саиткулов, Ш.Р. Гофуров. Ички ишлар органлари профилактик фаоляти://Хуқуқбузарликлар профилактикаси фаоляти мутахассислиги учун: Маърузалар курси.,– Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2018.– 489 б.

3. Хўжакулов С.Б. Хуқуқбузарликлар умумий профилактикасини такомиллаштириш: Монография / Масъул муҳаррир ю.ф.д., доц. И.Ю. Фазилов. Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2019. □ 4 б.

4. Хуқуқбузарликларнинг сабаб ва шароитларини аниқлаш, таҳлил қилиш ва бартараф этиш: Ўқув қўлланма / И. Исмаилов, Д. М. Миразов, Ж. С. Мухторов ва бошқ.; проф. Ў. Ҳ. Мухамедовнинг умумий таҳрири остида. Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2017. □ 52 б.

5. Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактики. □М. 1980.

6. 459; Криминология общая часть. □М. 2002. □С. 144.

7. Миньковский Г.М. Предмет криминологической профилактики преступлений и некоторые проблемы её эффективности. М. 1976. С.12-13.

8. Абдурасулова Қ.Р. Аёллар жиноятчилигининг жиноят ҳуқуқий ва криминологик муаммолари: Монография. □Т.: ТДЮИ, 2005. □ 23 б Зарипов З.С., Исмаилов И. Криминология. Дарслик. □Т., 1996. 155 б.